

Yasmina: een virtuele plek voor Marokkaanse meisjes

Lenie Brouwer

“Talloze moslimmeisjes krijgen aangeleerd dat zij nederig en gesluierd door het leven moeten gaan, gehoorzaam aan vader en broers die haar maagdelijkheid bewaken en haar desgewenst tot een huwelijk met een niet zelf gekozen partner dwingen.” Dit citaat is afkomstig van de NRC columniste Elsbeth Etty (2003, p. 27) die stelt dat het gezin een broeinest van “onderdrukking en maatschappelijke dressuur” voor moslimmeisjes kan zijn. De laatste tijd hebben verschillende incidenten en gebeurtenissen op een vrij negatieve manier de aandacht op moslimmeisjes gevestigd. Hierbij kunnen we denken aan het debat dat Ayaan Hirsi Ali over de onderdrukking van moslimvrouwen heeft aangezwengeld. De discussies in de media bevestigen de bestaande negatieve beeldvorming over de islam als onderdrukkende godsdienst voor vrouwen. Minder aandacht in de media is er voor de visie van de betrokken meisjes zelf.

Een van de manieren om meer zicht te krijgen op de visie van Marokkaanse meisjes is om naar de virtuele wereld van het internet te kijken. Sinds een aantal jaren hebben Marokkaanse jongeren websites gelanceerd als Maroc.nl en Maghreb.nl, waar zij informatie geven over actuele thema's in Nederland en Marokko en discussieforums starten over allerhande onderwerpen. Vooral meisjes blijken actieve bezoeksters te zijn en soms zelfs medeproducenten van deze sites. Dit laatste is het geval bij het virtuele huwelijksmagazine Yasmina.nl. Meisjes sturen de meeste berichten naar het forum en sommigen van hen zijn moderator (beheerder) van de discussies geworden.

De onderzoekers Steyaert en De Haan (2001, p. 86) van het Sociaal en Cultureel Planbureau beschouwen deze websites vooral als een platform dat de onderlinge band tussen landgenoten en de eigen cultuur versterkt. De positieve waarde van deze sites ligt volgens deze onderzoekers in de mogelijkheid van

Forum

Lenie Brouwer is als universitair docent verbonden aan de Vrije Universiteit, Faculteit Sociale Wetenschappen, Afdeling Sociale en Culturele Antropologie.

Correspondentie-adres: De Boelelaan 1081c, 1081 HV Amsterdam. Email: la.brouwer@fsw.vu.nl.

jongeren te ontsnappen aan de beperkingen van de etnische groep. Volgens mij hebben de websites en in het bijzonder de discussies op de forums een bredere reikwijdte dan uitsluitend het versterken van de contacten met de etnische groep. Ik veronderstel dat deze discussies ook van belang zijn voor de identiteitsontwikkeling van Marokkaanse jongeren in de Nederlandse samenleving. Deze websites kunnen namelijk een steun zijn bij vragen die zij over zichzelf stellen en over hun houding ten aanzien van de Marokkaanse gemeenschap en de Nederlandse samenleving.

In deze forumbijdrage wil ik de stelling verdedigen dat discussies op Marokkaanse websites een positieve bijdrage leveren aan het proces van identiteitsvorming van Marokkaanse meisjes. Het gaat hierbij om processen van zelfdefiniëring en sociale toewijzing door anderen. Hoe geven mensen zelf betekenis aan hun positie in de samenleving en hoe stellen zij zich ten opzichte van anderen op (Verkuysten 1999, p. 125)? Betekenissen liggen hierbij niet vast, maar zijn in het proces van sociale interactie voortdurend onderwerp van strijd en onderhandeling. Ter illustratie zullen enkele voorbeelden van discussies worden besproken die jongeren op het forum van de website Yasmina voeren. Hiervoor heb ik leden die een discussie op het forum zijn gestart of hieraan een bijdrage hebben geleverd via email naar hun mening gevraagd. Ook heb ik de oprichter van de website en twee beheerders gesproken.

Yasmina website

Het doel van de website is Marokkaanse jongeren te amuseren, informeren en tot denken aan te zetten over maatschappelijke verhoudingen in de Nederlandse samenleving. De website telt 58.000 leden in juni 2004 en groeit nog dagelijks. Als aanvulling op de discussies van het forum heb ik zeventien emails gestuurd naar leden van Yasmina. Allen onderstrepen het belang "een eigen plek" voor zichzelf te hebben en een plaats waar je "geloofsgenoten" kunt ontmoeten. Andere kwalificaties die zij gebruiken zijn: "een super site", "gewoonweg tof" of "chique". Op deze site blijken ze ook niet constant uitleg te hoeven verschaffen over het "hoe en waarom", want "Marokkanen begrijpen elkaar gewoon". Anonimiteit blijkt voor de bezoekers een belangrijke voorwaarde voor deelname aan discussies te zijn. Een meisje liet mij weten: "Persoonlijk contact is moeilijk in onze cultuur, je weet nooit wie je kunt vertrouwen."

Jongeren zijn vooral actief op het forum van Yasmina: "omdat discussiëren toch tot enige inzichten leidt. Je geeft je mening over een bepaald onderwerp of je gooit een gedachte in de groep, opdat je van de andere dan bevestiging of een andere visie op de zaak krijgt en dat is natuurlijk altijd interessant." Een ander liet weten: "Ik doe mee aan een discussie als een onderwerp mij aanspreekt of als ik het niet eens ben met een mening van iemand anders. En omdat ik wel van een goeie discussie hou." Een bezoeker tenslotte schreef: "soms is het alleen maar tijdverdrijf."

Discussies

Op het forum van Yasmina hebben discussies met vijf sterren een hoge waardering van de leden gekregen. Deze blijken vaak betrekking te hebben op seksualiteit, relaties en het geloof, thema's die in de beeldvorming over Marokkaanse meisjes ook centraal staan. Hieronder zal ik kort enkele voorbeelden geven van het verloop van een discussie over seksualiteit, huwelijk en islam.

Seksualiteit

In de beeldvorming wordt behoud van maagdelijkheid voor het huwelijk dikwijls voorgesteld als een waarde die opgedrongen wordt door de ouders en de gemeenschap, maar hoe kijken de leden van Yasmina hier zelf tegen aan? Leden gebruiken het forum om onderwerpen aan te snijden die gevoelig liggen in de gemeenschap. Zo heeft een meisje een bericht gestuurd naar het forum met de vraag of je in Nederland een "maagdverklaring" bij de huisarts kunt krijgen, dit in verband met haar aanstaande huwelijk. Ze schrijft dat ze van zichzelf weet dat ze "1000% maagd" is, maar dat ze zich ook laat leiden door de druk van de eigen gemeenschap. "Toch wil ik het halen, je weet maar nooit later, en de Marokkaanse gemeenschap roddelt ook veel" (19 mei 2003).

Het meisje ontvangt voornamelijk kritiek op haar verzoek. Slechts twee meisjes en een jongen tonen begrip voor haar probleem. Zij geven aan haar actie te begrijpen, omdat het "misverstanden" kan voorkomen. Tegelijkertijd proberen zij haar te stimuleren niets van de "roddels van de mensen" aan te trekken en op "Allah" te vertrouwen. Anderen reageren kritisch: "Je laat je gewoon met een vergrootglas bekijken," je bent "geen museumobject". In de overige berichten wordt gesteld dat artsen de maagdelijkheid van een meisje niet kunnen controleren, "maagdenvlies bestaat niet". Of de reactie wordt in een islamitisch discours geplaatst: "Vrees liever Allah, dan je praatgrage buurvrouw."

De reacties laten zien dat niet zozeer het behoud van maagdelijkheid ter discussie wordt gesteld, maar wel het feit dat het meisje een bewijs moet leveren. De leden bekritisieren vooral de dwingende invloed van de gemeenschap en ondersteunen het meisje om zelf haar keuze te maken. Hierbij trachten zij de betekenis van maagdelijkheid niet in collectieve maar in individuele termen te definiëren, als een zaak die alleen de vrouw en haar toekomstige echtgenoot aangaat. Deze betekenis wordt bevestigd door naar de islam te verwijzen.

Huwelijk

De website is opgezet als een huwelijksmagazine, waar praktische informatie gevonden kan worden over het onderwerp. Al gauw bleek dat in de discussies allerlei problemen aan de orde werden gesteld die bij het tot stand komen van een huwelijk naar voren kunnen komen. Bijvoorbeeld over de voor- en nadelen van een huwelijk met een familielid of met een partner uit Marokko. Relaties

tussen Berbers en Arabieren blijken ook gevoelig te liggen, zo blijkt uit het volgende bericht (13 mei 2003).

Een meisje vraagt wat de beste strategie is om dit probleem aan te pakken. De reacties zijn begripvol en ondersteunend te noemen. Een meisje merkt op dat ze het probleem uit eigen ervaring kent: "Ik weet wat je bedoelt, (...) volgens zijn ouders ben ik Arabisch, dus een hoer en mijn ouders zeiden dat ik slecht zou worden behandeld." Zij besluit met haar veel sterkte te wensen, "want geloof me dat heb je nodig". Ook hier zien we het onderstrepen van de eigen keuze, gelegitimeerd door het geloof: "Ga er voor, (...) haal desnoods de koran erbij" om je ouders te overtuigen en "laat hem maar naar jouw huis gaan om je hand te vragen". Drie dagen later bedankt de starter van de discussie eerst iedereen voor de "geweldige reacties" en besluit met de woorden: "Het geeft mij meer moed als ik weet dat er meer mensen met dezelfde probleem rond lopen en die het ook op de juiste wijze oplossen door wijze woorden te gebruiken!!"

In de beeldvorming over Marokkaanse meisjes worden zij uitgehuwelijkt, waarbij de dwang van ouders en het gebrek aan keuzevrijheid voor meisjes centraal staan. Uit de berichten is op te maken dat de besluitvorming rondom het huwelijk gepaard gaat met veel onderhandelingen en strijd met de ouders. Herkenning van problemen en het bieden van emotionele steun zijn in dit proces belangrijke functies van het forum. Door het uitwisselen van ervaringen en strategieën kunnen deze debatten meisjes helpen meer invloed te krijgen op de besluitvorming rondom het huwelijk.

Islam

In de bovengenoemde discussies blijkt meermalen hoe belangrijk de islam als referentiekader is bij het maken van een keuze. Meisjes willen graag weten of een bepaalde handeling al dan niet islamitisch is. In de rubriek *Huwelijk en islam* bespreken bezoekers uitvoerig hoe een goede moslima zich in een westerse samenleving dient te gedragen. Anders dan in de debatten over maagdelijkheid of het huwelijk komt de negatieve beeldvorming over de islam heel expliciet naar voren. Dit is bijvoorbeeld voor een meisje de reden om een zeer uitgebreid bericht te posten getiteld 'speech van een moslimmeisje' (22 mei 2003).

Hierin roept zij op de "anti-Islam sfeer in de media, door moslims, maar vooral door ons moslima's uit de wereld" te helpen. Zij verzet zich tegen de houding van "bepaalde heldhaftige westerlingen die nog steeds een missie te vervullen hebben" en die zich geroepen voelen "de hoop zielige niet denkende moslima's te helpen." Zij stelt dat haar hoofddoek haar emancipatie niet in de weg staat, wel "een bekrompen mentaliteit". In een email aan mij benadrukt ze nogmaals dat zij zich "niet laat koloniseren op internet, daarom gaan we gewoon verder en het lijkt een strijd te zijn."

De strijd tegen de negatieve beeldvorming over de islam laat de leden op het forum weinig ruimte voor interne reflectie. Meisjes accepteren op het forum dan ook geen kritiek op hun geloof. Er worden levendige debatten op het forum

gevoerd, maar deze lijken zich meer te richten op het anti-islam discours in de Nederlandse samenleving dan op een kritische houding ten opzichte van de islam zelf.

Conclusie

In de beeldvorming worden Marokkaanse meisjes vaak voorgesteld als passieve slachtoffers van hun geloof en van hun strenge vaders en broers. Een voorbeeld hiervan is het citaat van Elsbeth Etty uit de inleiding. De visie van de meisjes zelf speelt nauwelijks een rol in dit discours. De forums op de Marokkaanse websites geven jongeren een eigen plek waar zij met elkaar en met andere bezoekers kunnen discussiëren over onderwerpen die zij zelf belangrijk vinden. Het gaat dikwijls over thema's als seksualiteit en huwelijk of over de negatieve beeldvorming van de islam in de omringende samenleving. Vooral deze laatste beelden beïnvloeden het proces van zelfdefinitie en werken door in de berichten van de meisjes op het forum. Het benadrukken van de eigen keuze over de besluitvorming rondom seksualiteit en het huwelijk lijkt een antwoord op de stereotypen over hen, maar voor hen zelf is het een onderdeel van hun islamitische identiteit. Zij missen respect voor hun godsdienst in de omringende samenleving, waardoor zij in feite gedwongen zijn tijdens discussies defensief te reageren op kritische kanttekeningen op hun geloof. Hierdoor is er weinig ruimte voor interne kritiek of reflectie.

De onderzoekers Steyaert en De Haan constateren terecht dat eigen websites de onderlinge band met landgenoten versterken. Het gevoel dat er een plek is waar iemand je begrijpt is een belangrijke verdienste van de forumdiscussies, maar dat is slechts een deel van het verhaal. In hun discussies zijn meisjes juist heel actief bezig zich een plaats te verwerven in de Nederlandse samenleving. Met het aan de orde stellen van gevoelige thema's, het herkennen van gemeenschappelijke problemen en het bespreken van strategieën, overstijgen zij de ervaringen uit hun directe omgeving en verbreden zij hun perspectief. Door met anderen over de betekenis van hun ervaringen van gedachten te wisselen, leveren de debatten ook een bijdrage aan het identiteitsproces van Marokkaanse meisjes in de Nederlandse samenleving.

Literatuur

- Etty, E. (2003 17 mei). Dag van het gezin. *NRC Handelsblad*, 27.
- Steyaert, J. & Haan, J. de, (2001). *Geleidelijk digitaal. Een nuchtere kijk op sociale gevolgen van ICT*. Den Haag: Sociaal Cultureel Planbureau.
- Verkuyten, M. (1999). *Etnische identiteit. Theoretische en empirische benaderingen*. Amsterdam: Het Spinhuis.